

-1874 (Λονδίνου), 1873 Βιέννης), 1876 (Φιλαδέλφειας), 1878 (Παρισίων), 1889 (Παρισίων). Παρ' ἡμῶν δὲ ἡ πρώτη ἐθνικὴ ἐκθεσις ἐτελέσθη τῷ 1859, ἡ δευτέρα τῷ 1870, ἡ τρίτη τῷ 1875 καὶ ἡ τετάρτη τῷ 1888.

N. X. Ἀποστολίδης

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑΙ

Παλύτομος καὶ παλύτιμος, βεβαίως, δύναται νὰ γραφῆ ἱστορία περὶ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐγκαταστάτων καὶ ἐν διαφόροις σταδίοις διαπρεψάντων Ἑλλήνων.

Καὶ ἐν ἄλλαις χώραις, πρὸ πάντων ἄμως ἐν Ρωσίᾳ ἐγκατεστάθησαν καὶ διετηρήθησαν πολλοὶ Ἕλληνες.

Οἱ στρατιωτικοὶ — Ὑψηλάντης, οἱ Μουρουζαί, ὁ Μελισσηνός, Μαντιώτης, Σοφιανός, Κωνσταντᾶς, Βλάχκαλης, Κωνσταντουλάκης μετὰ πολλῶν ἄλλων — καθὼς καὶ οἱ πολιτικοὶ — Καποδίστριας, Ροδαφοινίκης, Στούρζας, Νέγρης, Λάμπρος, Κατακάζης, Μπαζίλης, Περσιάνης, Παππαρρηγόπουλος, Λέλης, Σοφιανός, Δεστούνης καὶ λοιποὶ Ἕλληνες ἐτίμησαν, ἐδόξασαν ἐν Ρωσίᾳ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

Ἄλλὰ δὲν πρόκειται νῦν περὶ τῶν Ἑλλήνων τούτων.

Ἄξιούμενος τῆς ἐξόχου τιμῆς νὰ λάβω ἐνώπιον ὑμῶν τὸν λόγον, θέλω ἐκθέσει ἀπλῶς ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ἐν τῇ Κριμαίᾳ τῆς Ρωσσίας Ἑλληνικῶν τοῦ Μπαλακλαβᾶ ταγμάτων, τῶν ἤδη καταργηθέντων, καὶ θέλω διηγηθῆ τὰ κατορθώματα δύο Ἑλλήνων, ἐμφαίνοντα εὐφυΐαν καὶ ἡρωϊσμόν· τὰ δύο ταῦτα χαρακτηριστικὰ τοῦ Ἕλληνος πλεονεκτήματα, τὰ ἀναφαινόμενα ἐν αὐτῷ πάντοτε ὁσάκις τὸ καλεῖ ἡ περίστασις.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ δοξασθὲν ὅσον οὐδὲν ἕτερον, ἔπαθεν, ὡς γνωστόν, κατὰ τὸν βίον του καὶ τὰ μεγαλείτερα δεινά.

Οἱ ἀναξιοπαθοῦντες Ἕλληνες, φεύγοντες σκληρὰν, ἀφόρητον τυραννίαν, ἐκπατρίζοντο ἐπὶ αἰῶνας καὶ ἐζήτουν ἄσυλον καὶ στάδιον παρὰ διαφόροις χριστιανικοῖς ἔθνεσιν.

Χιλιάδες παλλαὶ μετηνάστευσαν τοιοῦτοτρόπως, πρὸ πάντων, εἰς τὸ ὀμόδοξον τῆς Ρωσσίας κράτος, κατὰ διαφόρους, ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἐποχᾶς καὶ ἰδίως ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Μεγάλης.

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Τσεσμέ καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ναυάρχου κόμητος Ὀρλόφ, ἐπὶ τὴν ἀπείρον πολλὰς αἱ ἐπαναστατήσαντες τότε

* Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ φιλολογικῷ Συλλόγῳ Παρνασσῶ.

Ἕλληνας ἐστήριξαν ἐλπίδας, ὅτε οἱ κατακτηταί, ἐκδικούμενοι, ἔχουναν ποταμούς αἵματος ἐν Πελοποννήσῳ· πλήθος ἄπειρον Ἑλλήνων, ἐκ τῆς δυσμοίρου ταύτης χώρας καὶ ἐκ τῶν νήτων κατέφυγεν εἰς Ρωσσίαν . . .

Ἐλέχθη περὶ τῶν Χίων ὅτι—φεύγοντες οὗτοι τῆς ἐρημωθείσης νήσου των, γυμναί—ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν μεστὰς ἐκτάκτου ἐμπορικῆς ἱκανότητος κεφαλὰς.

Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ περὶ πάντων τῶν κατὰ καιροῦς εἰς Ρωσσίαν καὶ ἀλλαγῶ ἀποδημησάντων Ἑλλήνων.

Πάντες οὗτοι ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν τὰ διακρίνοντα τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν προσόντα, ἦτοι: νομιμοσύνην, εὐφυΐαν, ἐραστηριότητα καὶ τὴν ἄκραν ἐκείνην φιλοτιμίαν διὰ τῆς ὁποίας ὁ Ἕλληνας κατορθώνει θαύματα.

Τὰ πολύτιμα ταῦτα προσόντα τῶν Ἑλλήνων ἤξευρεν ἰδίως νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐν Ρωσσίᾳ ἡ ὀξυδερκὴς καὶ μεγαλεπήβολος αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη.

Εἰς τοὺς Ἕλληνας, μεθ' ὧν ἀπῆλθε τότε εἰς Κριμαίαν καὶ ὁ περιβόητος Λάμπρος Κατσώνης, χρεωστεῖται, κατὰ μέγα μέρος, ὁ ἐξαιρετικὸς καταρτισμὸς τοῦ πολλάκις κατὰ τῶν Τούρκων θριαμβεύσαντος ρωσικοῦ τῆς Μαύρης Θαλάσσης στόλου.

Οἱ Μαγγανᾶραι, Κουμᾶναι, Παππαδόπουλοι, Ρεβελιῶται, Παλαιολόγοι, ὁ Κουμελᾶς, Κλάδος, Μυλωνᾶς καὶ πάμπολλοι ἄλλοι Ἕλληνες, κατέχουσι πολλὰς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ στόλου τούτου λαμπρὰς σελίδας, ὡς συνεργάται τῶν ἐνδόξων ρώσων ναυάρχων, Σενιάθην, Λάζαρεφ, Γρέηχ, Ρηκόρ, Ναχήμεφ, Κορνήλοφ, Ἡστόμην καὶ λοιπῶν.

Εἰς Ἕλληνας ἐπίσης χρεωστεῖται ἡ ἀνάδειξις καὶ ἡ εὐημερία σχεδὸν πασῶν τῶν παραλίων ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου πόλεων, καὶ ἰδίως τῆς Ὀδησσοῦ, ἣτις ἀπὸ ἀσήμαντον χωρίον Χατζῆ Μπέη, χάρις τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ τῇ ἐμπορικῇ ἱκανότητι Ἑλλήνων, μετεβλήθη ὑπὸ τὴν ἐμφρονα πάντως διοίκησιν τοῦ Δουκὸς Richelieu, Γάλλου, ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ρωσσίας πρόσφυγος, εἰς ὠραίαν, ἀθηράν, ἐμπορικωτάτην μεγαλόπολιν.

Οἱ πρῶτοι ἐπιχειρήσαντες ἐν Ὀδησσῷ τὸ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπόριον ἦσαν οἱ Ἕλληνες Μαῦρος, Μιρασλῆς, Κουμπάρης, Παπούδωφ καὶ Γιαννόπουλος. Τούτοις προσετέθησαν ὁ Ροδοκανάκης, Μαυροκορδάτος, Βουτσινᾶς, Ράλλης, Σεβαστόπουλος, Δούμας μετὰ πλείστων ἄλλων ὁμοεθνῶν, καὶ πάντες ὁμοῦ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ γείνη ἡ Ὀδησσὸς ἡ μόνη ἐπὶ πολλὰ ἔτη πάσης τῆς Εὐρώπης τροφός.

Ἐκ τῶν μεταναστευσάντων εἰς Κριμαίαν Ἑλλήνων, ἡ μεγαλόνους αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη, ἐσχημάτισε τὰ ἑλληνικὰ τοῦ Μπαλακλαβᾶ

τάγματα, τὰ ὅποια συνετέλεσαν κατὰ πολὺ, εἰς τὴν ἐντελῆ τῶν Ταρτάρων τῆς Κριμαίας καθυπόταξιν, καὶ εἰς τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου.

Τὰ τάγματα ταῦτα, δώδεκα τὸν ἀριθμὸν, εἶχον χιλίους ἕκαστον ἄνδρας, ὄλους καπεταναίους, ὁ δὲ διοικητὴς τοῦ τάγματος ὀνομάζεται «ὁ Μαγῖόρος.»

Ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰς ἐξεις καὶ τὰς διαθέσεις τῶν ἀρειμανίων ἐκείνων Ἡπειρωτο-Νησιωτῶν, δὲν ἠθέλησε νὰ τοὺς στενοχωρήσῃ, οὕτως εἰπεῖν, δι' αὐστηροῦ στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ.

Ὅθεν παρασχούσα εἰς τὰ τάγματά των χαρακτηριστὰ ἀτάκτου στρατοῦ, παρεχώρησεν αὐτοῖς πολλὰ προνόμια καὶ μεγάλας ἐκτάσεις γαιῶν, καὶ ἐχορήγησεν αὐτοῖς γενναίας δι' ἐγκατάστασίν των χρηματικὰς ποσότητας.

Οἱ διοικηταὶ τῶν ταγμάτων ἀνεφέροντο ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν.

Ὁ Μαγῖόρος, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ γραμματικοῦ, κατέστρωνε μετὰ πολλοῦ κόπου κατὰ μῆνα ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τὴν κατάστασιν τοῦ ἐμπειπιστευμένου αὐτῷ τάγματος, καὶ συχνά, ἢ σύζυγός του ἢ μαγιορέσσα, παροῦσα καὶ πλέκουσα τὴν κάλτσαν τῆς, τὸν ἠρώτα ;
Τί γράφεις ἐκεῖ ;

— Νά ! γράφω στὸ Μινίστρο τοῦ πολέμου !

— Αἶ ! γράψε του χαιρετίσματα κι' ἀπ' ἐμένα.

Καὶ ὁ διοικητὴς τῶν ἀνδρείων καπεταναίων ἔγραφεν ἐν ἐπισήμῳ, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ὑπουργοῦ, ἐγγράφῳ :

«Χαιρετάει τὴν ἐξοχότητά σου καὶ ἡ μαγιορέσσα.»

Ἐγγραφα τοιαῦτα μὲ χαιρετίσματα τῆς μαγιορέσσης εὐρίσκονται οὐκ ὀλίγα ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἐν Πετροπόλει.

Ἐκ τῶν μαγιορῶν πολλοὶ διεκρίθησαν ἐπὶ συνέσει καὶ ἀνδρείᾳ, ἀλλ' ἰδίως ἐφημιζέτο ὁ μαγῖορ Μάνθος, ὡς τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς ἀνεκτόδου.

Διάσημος περιηγητὴς ρώσος, ἐλθὼν εἰς Κριμαίαν, κατέλυσε ἐν Μπαλακλαβᾷ, ἐν τῇ οἰκίᾳ ἑνὸς ἐκ τῶν καπεταναίων τοῦ τάγματος τοῦ Μάνθου.

Τὸ ἑσπέρας, ὁ περιηγητὴς διηγεῖτο τῷ φιλοξενούντι αὐτὸν οἰκοδεσπότη πολλὰ σπουδαῖα καὶ περίεργα ἐκ τῶν περιηγήσεών του. Ἄλλ' ὁ καπετάνιος, διακόψας αἴφνης τὴν τόσον ἐνδιαφέρουσαν τοῦ περιηγητοῦ διήγησιν, τὸν ἠρώτησεν ἂν γνωρίζῃ τὸν Μάνθον, καὶ εἰς τὴν ἀρνητικὴν

ἀπάντησιν τῷ εἶπεν ἀφελέστατα : «Μὲ ὄλα αὐτὰ ποῦ εἶδες καὶ ἔμαθες, δὲν ἤξεύρεις τίποτε, ἀφοῦ δὲν γνωρίζεις τὸν Μάνθον ! »

Ὁ Μάνθος αὐτός, ἦν ὁ ὑπερεθδομηκοντούτης ἐκεῖνος γέρων, ὅστις ἠθέλησε, κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, νὰ σταματήσῃ πλησίον τοῦ Μπαλακλαβᾶ τὴν πορείαν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ.

Μὲ ὀκτακοσίους τοῦ τάγματός του ἄνδρας ἐπετέθη, ὁ μαγιστὸς Μάνθος κατὰ δεκαεξ ἑξακλάδων στρατιωτῶν τοῦ λόρδου Ράγγλαν.

Ἐπενερχὼν τοῖς Ἀγγλοῖς σπουδαίας ζημίας, ἀπώλεσε καὶ οὗτος οὐκ ὀλίγους τῶν καπετανέων του, καὶ ἐπὶ τέλους μετὰ δεκάωρον ἄνισον μάχην, εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραδοθῇ τοῖς ἐχθροῖς μετὰ τῶν ἐναπολειφθέντων καπετανέων του.

Ἀπαχθεὶς αἰχμάλωτος εἰς Ἀγγλίαν, ἐγένετο ἐκεῖ ἀντικείμενον θαυμασμοῦ διὰ τὴν διασαλπισθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν ἔξοχον ἀνδρείαν του.

Ἐπιελθούσης τῆς εἰρήνης, ἐπεστράφη ὁ Μάνθος μετὰ τῶν λοιπῶν αἰχμαλώτων εἰς Ρωσσίαν, ὅπου καὶ ἠτύχησαμεν νὰ τὸν γνωρίσωμεν κατὰ τὴν ἐν Πητρούπολει ὀλιγοχρόνιον διαμονὴν του.

Ὡραῖος, ζωηρὸς γέρων, μᾶς διηγεῖτο, ἐνθουσιωδῶς, ἐπεισόδια τῶν ἐν Κριμαίᾳ μαχῶν. Καὶ ὅταν τῷ ἐλέγομεν : τοὺς χτυπήσατε καλὰ τοὺς Ἐγγλέζους, Κολονέλοι—«Ναί, παιδί μου, τοὺς χτυπήσαμε τοὺς μασκαράδες» ἀπῆντα γαυριῶν καὶ ὀρθῶνων, τὸ ἄλλως ὀλίγον κυρτὸν σῶμά του. «Ὅτε δὲ προσελέγομεν : Ναί ! μὰ σᾶς πῆγαν σκλάβους στὴ Λόνδρα». —Ναί ! παιδί μου, μὰς πῆγαν οἱ ἀναθεματισμένοι», ἀπεκρίνετο πάντοτε, κύπτων τότε περίλυπος τὴν κεφαλὴν καὶ κυρτόνων πλέον τοῦ συνήθους τὸ σῶμα.

Ἐνταῦθα, χάριν χρονολογικῆς τάξεως, θὰ διηγηθῶ τὸ κατόρθωμα τοῦ ναυτικοῦ Παπαχρήστου καὶ κατόπιν, ἐπανερχόμενος εἰς τὰ τοῦ Μπαλακλαβᾶ τάγματα, θὰ διηγηθῶ τὰ περὶ τοῦ λοχαγοῦ Λύκου.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1829, ὅτε τὰ ρωσικὰ στρατεύματα, κατατροπώσαντα τοὺς Τούρκους ἐν ταῖς Ἰγεμονίαις καὶ τῇ νῦν Βουλγαρίᾳ, ἔφθασαν ὑπὸ τὸν κόμητα Δῆμητρίῳ Ζαβαλκάνσκη εἰς Ἀνδριανούπολιν, ὁ Αὐτοκράτωρ Νικόλαος ἦλθεν εἰς Βάρνην καὶ ἐπεβιβάσθη πολεμικοῦ ἰστιοφόρου πλοίου αἰὶ Τρεῖς Ἱεράρχαι», ὅπως ἀποπλεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς Ὀδησσόν.

Μολονότι ὁ πνέων ἄνεμος ἦν ὑποπτος καὶ ὁ καιρὸς ἐφαίνετο ἠκιστα εὐνοϊκός, ὁ πλοίαρχος οὐδεμίαν, ὡς εἰκός, ἐτόλμησε νὰ κάμῃ παρατήρησιν, ἀλλ' ἀπᾶρας ἐξῆλθε τοῦ λιμένος καὶ ἀνήχθη εἰς τὸ πέλαγος, ἔχων ἀναπεπταμένα μόνον τὰ κάτω ἰστία.

Μόλις ἀπεμακρύνθη τὸ πλοῖον μερικὰ μίλια τοῦ λιμένος, ἐξερράγη αἰφνης τρικυμία ἐξ ἐκείνων, αἵτινες καὶ ἐν τῇ τρομερᾷ ἐκείνῃ θαλάσῃ εἰσὶ σπανιώταται.

Ἐν μιᾷ στιγμῇ τὸ πλοῖον ἐγένετο ἀνάρπαστον ὑπὸ τῆς θυέλλης καὶ ἐφέρετο μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος ἐπὶ τῶν ἐξηγηριωμένων κυμάτων σχεδὸν ἀκυβέρνητον.

Ἀξιωματικοὶ καὶ ναῦται οὐδὲν ἠδύναντο ἀπέναντι τοῦ φοβεροῦ καχοῦ.

Ἡ παρουσία τοῦ Αὐτοκράτορος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἠρξάνεν ἔτι μᾶλλον τὴν ἐπικρατοῦσαν σύγχυσιν.

Μετὰ πολὺν ἄγωνιώδη πλοῦν, ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ὁ Αὐτοκράτωρ ἠρώτησε, ποῦ εὐρίσκονται καὶ ὁ κυβερνήτης ἀπήντησεν ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ τῷ ὁρίσῃ ἀκριβῶς, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εὐρίσκονται οὐχὶ μακρὰν τοῦ Βοσπόρου καὶ θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον ἂν κατωρθοῦτο νὰ εἰσέλθῃ τὸ πλοῖον εἰς τὰ στενά — ἄλλως, προσέθηκε, θὰ κατασυντριβῆ τοῦτο κατὰ τῶν βραχωδῶν παρὰ τὰ στενά ἀκτῶν.

Ἐνώπιον τοιοῦτου κινδύνου, ὁ λεοντόκαρδος Νικόλαος εἶπε τότε, διὰ τῆς γνωστῆς βροντώδους φωνῆς του, εἰς ἐπήκουσιν πάντων, τοὺς ἔζηε ἀξιωματικοὺς λόγους :

« Ἄν ἡ τρικυμία μᾶς ὠθήσῃ εἰς τὰ στενά τοῦ Βοσπόρου, καὶ συνεπῶς κινδυνεύσωμεν νὰ πέσωμεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ἀπαιτῶ ν' ἀνατινάξῃτε τὸ πλοῖον εἰς τὸν ἀέρα, θέτοντες πῦρ εἰς τὴν ἐν τῇ ἀποθήκῃ πυρίτιδα.

» Ἄν δέ τις ἐξ ὑμῶν σωθῆ, νὰ κάμῃ γνωστὸν τῇ Αὐτοκρατείρᾳ, ἐν Πιερρούπολει, τὴν τελευταίαν μου ταύτην θέλησιν ».

Μόλις ἐτελείωσε τοὺς λόγους του ὁ Αὐτοκράτωρ, εἰς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πλοίου, παρουσιασθεὶς ἐνώπιόν του, λέγει μετὰ θάρρους :

« Ἄν ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης εὐδοκήσῃ νὰ μὲ διορίσῃ κυβερνήτην, νὰ ἀναλαμβάνω νὰ φέρω τὸ πλοῖον εἰς λιμένα ρωσσικόν — εἰς Ὀδησσὸν ἢ εἰς Σεβαστούπολιν — καὶ ν' ἀποφύγωμεν οὕτω τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσωμεν σωτηρίαν ἐν ταῖς στενοῖς τοῦ Βοσπόρου ! . . . »

Ἐκπλαγεὶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ τοῦ εὐθαρσοῦς καὶ ἀποφασιστικοῦ ὕφους τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἠρώτησε τὸν κυβερνήτην ποῖος εἶνε.

Ἀκούσας δὲ ὅτι εἶνε ἐκ τῶν ἀρίστων ἀξιωματικῶν — ὁ Λευτενάντ Παππαχρηστὸς — « Εἶσαι κυβερνήτης ! » τῷ λέγει.

Τότε ἀμέσως ὁ Παππαχρηστὸς, ὑποκλινόμενος καὶ εὐχαριστῶν, προσλέγει : « Ὡς κυβερνήτης τοῦ πλοίου, παρακαλῶ τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα νὰ κατέλθῃ μετ' ὅλης τῆς συνοδίας εἰς τὴν αἴθουσαν ».

Ὅτε δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ, παροξυνθεὶς τῷ εἶπε, πῶς τολμᾷ νὰ τῷ κάμῃ τοιαύτην πρότασιν ;

« Εἶμαι κυβερνήτης, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀπήντησεν ὁ Παππαχρηστὸς, ἐπομένως εἶμαι ἀπόλυτος ἐδῶ ἄρχων. Ἄν δὲν ὑπα-

ακούσητε εἰς τὴν παράκλησίν μου, θὰ ἐκτελέσητε βεβαίως τὴν ἀπαιτήσιν μου, καὶ θὰ κατέλθητε τοῦ καταστρώματος. Ἀλλὰ καθικετεύω τὴν ὑμετέραν Μεγαλειότητα νὰ μὴ βραδύνη, καθόσον πρόκειται περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ αὐτοκράτορος - καὶ κάθε στιγμή εἶνε πολύτιμος.

Συνειδώς ὁ νοήμων Μονάρχης τὸ ὀρθὸν τῆς ἀπαιτήσεως ὡς καὶ τὸ κρίσιμον τῆς περιστάσεως, κατέλιπε τότε πάραυτα τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου καὶ ἐκλείσθη κάτω μεθ' ὅλης τῆς ἀκολουθίας του.

Τότε ὁ Παππαχρηστος, ζητήσας πρῶτον συγγνώμην παρὰ τοῦ κυβερνήτου καὶ ἐξηγήσας αὐτῷ τὴν ἀνάγκην τῆς τριαύτης διαγωγῆς του, διέταξε ν' ἀνοίξωσιν ὅσα βαρέλια μὲ βουμι ὑπάρχον, νὰ ἐκτεθῶσι ταῦτα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ νὰ πῶσιν οἱ ναῦται ὅσον ἕκαστος θέλει καὶ δύναται.

Θερμανθέντων οὕτω τῶν ναυτῶν καὶ δυναμένων ἐφεξῆς νὰ ἐκτελῶσι τὰς δεδομένας αὐτοῖς διαταγὰς, ἐξ ἄλλου δὲ καὶ τῶν ἀξιωματικῶν ἀνευρόντων, ὡς ἐκ τῆς μὴ παρουσίας τοῦ ὅσον ἀγαπητοῦ τόσον καὶ τρομεροῦ αὐτοκράτορος, τὴν προσήκουσαν ἀταραξίαν, ἤρχισεν ὁ Παππαχρηστος ὑπεράνθρωπον κατὰ τῶν ἐξηγηρωμένων στοιχείων πάλιν, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐφάνη ἡ μεγάλη, ἢ ἔκτακτος ναυτικὴ ἀξία του.

Ἀτρόμητος καὶ ἀκατάβλητος ὁ Παππαχρηστος ἐπρόφθανε πανταχοῦ ὅπου ἀπητεῖτο ἐνέργεια, ἐνθαρρύνων, ἠλεκτρίζων πάντας διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ ἐπὶ τέλους, μετὰ πολλὰς προσπάθειας, κατώρθωσε διὰ τῆς θαυμασίας ναυτικῆς πείρας του ν' ἀπομακρύνῃ τῶν ἐπικινδύνων ἀκτῶν τὸ πλοῖον καὶ νὰ τῷ δώσῃ κατάλληλον ὀπισθοῦν διεύθυνσιν.

Τὴν ἐπιούσαν ὅτε ἡ θύελλα ἐκάπασε κατὰ τι, ὁ αὐτοκράτωρ ἔστειλεν ἐπάνω ἓνα τῶν ὑπασπιστῶν του νὰ ἐρωτήσῃ τὸν κακὸν πάπαν, ὡς λογοπαίζων μὲ τ' ὄνομα, εἶπεν: «ἂν δύναται ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸ κατάστρωμα».

Ὅχι! ἀπήντησεν ὁ Παππαχρηστος τῷ ὑπασπιστῇ. — Θὰ ἔλθω ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ παρακαλέσω τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἔλθῃ ἐπάνω ὅταν θὰ εἶνε τοῦτο δυνατόν.

Πράγματι, μετὰ τριάκοντα ὥρων φοβερὸν πλοῦν, καὶ ὅτε ἐξέλιπε πλέον πᾶς κίνδυνος, κατελθὼν ὁ Παππαχρηστος εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐζήτησε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος συγγνώμην, λέγων: «Ἦτο ἀνάγκη, Μεγαλειότατε, νὰ γείνη ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐτόλμησα νὰ κάμω! Εἶσθε μέγας Μονάρχης, ἀλλὰ δὲν εἶσθε ναυτικός. Ἡ παρουσία τῆς ὑμετέρας Μεγαλειότητος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἤρξανε τὴν ἐκ τοῦ τρομεροῦ κινδύνου συγκίνησιν πάντων ἡμῶν. Οἱ ναῦται εἶχον ἐστραμμένα τὰ βλέμματά των πρὸς τὸν Τσάρον καὶ προσεπάθον νὰ ἐκτελῶσι τὰς ὑμετέρας καὶ οὐχὶ τὰς ἰδικὰς μας διαταγὰς.»

«Τώρα ὁ κίνδυνος παρήλθε, τὸ πλοῖον ἔχει τακτικὴν διεύθυνσιν καὶ παρακαλῶ τὴν Ἑμετέραν Μεγαλειότητα ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸ κητάστρωμα, ὅπου μετὰ τινος ὥρας θὰ ἔχω τὴν εὐτυχίαν νὰ τῇ δεῖξω τὸ Φειδονῆσι, ἀπέχον τῆς Ὀδησσοῦ ἐξήκοντα μίλια.»

«Καλὰ ἔκαμες! τῷ ἀπήντησεν ὁ μέγας ἀληθῶς Μονάρχης ἐκεῖνος. Ὅχι μόνον σὲ συγχωρῶ, ἀλλὰ καὶ σοὶ εἶμαι εὐγνώμων, πλοίαρχε Παππαχρήστε!» Μετ' ὀλίγας δὲ ὥρας, ὅτε πράγματι ἐφάνη τὸ Φειδονῆσι, ἐνηγκαλίσθη ὁ Αὐτοκράτωρ περιχαρῆς τὸν Παππαχρήστον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ τὸν ὠνόμασεν ὑποναύαρχον. Ὅτε δὲ τέλος ἠγκυροβόλησε τὸ πλοῖον ἐν τῷ λιμένι τῆς Ὀδησσοῦ, τὸν προσηγόρευσε ναύαρχον καὶ τὸν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ, ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του ἀμάξῃ, εἰς Πετρούπολιν.

Ἐν Πετροπόλει ὁ Αὐτοκράτωρ μετέθεσε τὸν ναύαρχον Παππαχρήστον ἐκ τοῦ στόλου τῆς Μαύρης Θαλάσσης εἰς τὸν τῆς Βαλτικῆς καὶ τὸν διόρισε μέλος τοῦ ναυαρχείου. Σπανίως δὲ πατήρχετο ἡμέρα χωρὶς νὰ ἴδῃ τὸν σωτήρᾳ του, ὡς τὸν ἀπεκάλει πάντοτε.

Μετρίφρων εἰς ἄκρον, αὐστηροῦ κα' ἐντιμοτάτου χαρακτήρος, ἀπεποιήθη ὁ Παππαχρήστος νὰ δεχθῇ ὑψηλὰς προσφερθείσας αὐτῷ θέσεις καὶ προὔτιμῃσε νὰ μείνῃ ἀφανής, ὠφέλιμος ἐργάτης τοῦ καθήκοντος.

Ἀχμαῖος ἔτι γέρων, ἀπεβίωσε τὰς πικραμονὰς τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου, καί, κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, ἐν ταῖς ἀγκάλας αὐταῖς τοῦ πεφλημένου τοῦ Αὐτοκράτορος. Καὶ ἰδοὺ πῶς :

Ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ Χειμερινοῦ Παλατίου ἀπὸ χορὸν, περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἔπεσε κατερχόμενος τὴν μεγάλην κλίμακα ἀπόπληκτος ὁ γέρων ναύαρχος.

Πληροφορηθεὶς ἀμέσως ὁ Αὐτοκράτωρ τὸ θλιβερὸν συμβάν, κατήλθεν ἐσπευσμένως καὶ λαθῶν, ὁ γίγας αὐτός, τὸν μικρόσωμον γέροντα εἰς τὰς ἀγκάλας του, τὸν ἔφερεν ἐπάνω εἰς τὰ αὐτοκρατορικὰ δωμάτια. Διατάξας νὰ παύσωσιν ἀμέσως αἱ μουσικαὶ καὶ ὁ χορὸς, προσεκάλεσε τοὺς ἰατροὺς του, καὶ σχίσας τὰ ἐνδύματα τοῦ Παππαχρήστου, ἔκαμεν ὁ ἴδιος ἐντριβὰς ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τῆς καρδιακῆς χώρας τοῦ φίλου του.

Ἄλλ' εἰς οὐδὲν αἱ ἐντριβαὶ καὶ αἱ ἐνεργηθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἀφαιμάξεις ὠφέλησαν. Ὁ θνήσκων θαλασσομάχος ἠνέφξε διὰ μίαν στιγμὴν τοὺς ὀφθαλμοὺς του, ἠτένισε τὸν καθήμενον πλησίον τοῦ Αὐτοκράτορα, τῷ προσεμεϊδίασεν ἐλαφρῶς καὶ ἐξέπνευσεν.

Ἐπανερχόμενος νῦν εἰς τὰ τάγματα τοῦ Μπαλακλαβᾶ, θὰ διηγηθῶ τὸ κατόρθωμα τοῦ ἑτέρου Ἑλλήνος στρατιωτικοῦ, τοῦ μεγάλου Μιχαῆλ Λύκου.

Ἐν τούτοις κρίνω ἐπιανάγκης ν' ἀναφέρω ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἀνδραγα-

θήματα είχαν διηγηθῆ ἄλλοτε, πρὸ δεκαπενταετίας περίπου, ἐν Λι-
βόρνῳ τῆς Ἰταλίας, τῷ σοφῷ Σπυρίδωνι Ζαμπελίῳ καὶ νομίζω ὅτι
ἔγραψε τότε ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος ἀνὴρ περὶ τούτων εἰς Ἀθήνας, ὥστε
πιθανὸν νὰ ἐδημοσιεύθησαν καὶ νὰ τυγχάνωσιν εἰς τινὰς γνωστά.

Κατὰ τὸ 1836 ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος κατέβη εἰς τὴν μεσημβρι-
νὴν Ρωσίαν πρὸς ἐπιθεώρησιν τοῦ στρατοῦ.

Ἐν Κριμαίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων τῷ παρουσιάσθησαν καὶ τὰ ἑλληνικὰ τοῦ
Μπαλακλαβᾶ τάγματα.

Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, εὐχαριστηθεὶς ὁ Αὐτοκράτωρ
ἐκ τοῦ λαμπροῦ τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν παραστήματος,
προσεκάλεσε τοὺς τελευταίους κύκλῳ ἑαυτοῦ καὶ κατὰ τὸ εἰωθός, ἠρώ-
τησεν ἐνὸς ἐκάστου τὸ ὄνομα.

Πρῶτος ἐρωτηθεὶς ἀπήντησεν ὁ Μαγιόρος ὅτι ὀνομάζεται Λύκος, κα-
τόπιν ὁ δεύτερος ἀξιωματικὸς, ὁ τρίτος καὶ τρεῖς ἔτι ἀξιωματικοὶ
ἀπήντησαν τὸ αὐτὸ ὄνομα.

Παρεξηγήσας ὁ Αὐτοκράτωρ τὸ πρᾶγμα, ἐσκυθρόπασε καὶ στραφεὶς
πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ τάγματος, ἠρώτησεν ἀποτόμως: πῶς συμβαίνει
νὰ φέρουν πάντες οἱ ἐρωτηθέντες ἀξιωματικοὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα;

— Εἰσὶν υἱοὶ μου, Μεγαλειότατε, καθὼς καὶ οἱ ἕτεροι οὗτοι τρεῖς, ἀπήν-
τησεν ὁ γέρον Μαγιόρ Λύκος, δεικνύων καὶ τρεῖς ἄλλους ἀξιωματικούς.

— Πῶς! τῷ λέγει τότε ὁ Αὐτοκράτωρ, ἔχεις ἐννέα υἱοὺς καλλιμαρᾶ-
δες εἰς τὸ τάγμα σου! Σὲ συγχαίρω! εὖγε!

— Ἔχω ἐν διαφόροις ἐκπαιδευτηρίοις καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ μου καὶ ἄλ-
λους ἑπτὰ υἱοὺς, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Μεγαλειότητός σου.

— Δεκαεἴξ υἱοὺς! Καὶ πόσας ἔλαβες συζύγους;

— Μίαν, Μεγαλειότατε, καὶ χάρις τῷ Θεῷ τὴν ἔχω ἀκόμη.

— Πόσων ἐτῶν εἶσαι;

— Ἐξήκοντα ὀκτώ, Μεγαλειότατε!

— Πόσων ἐτῶν εἶνε ἡ σύζυγός σου;

— Πεντήκοντα τεσσάρων;

— Καὶ ὁ τελευταῖος υἱός σου;

— Δέκα ἐτῶν.

— Εὖγε σοῦ καὶ τῆς συζύγου σου! — Ποῖος εἶνε ὁ πρεσβύτερος τῶν
υἱῶν σου;

— Οὗτος, ὁ λοχαγὸς Κωνσταντῖνος.

— Σοὶ δίδω τὴν θέσιν τοῦ πατρός σου, λέγει τότε ὁ Αὐτοκράτωρ τῷ
τελευταίῳ. — Σὲ ὀνομάζω ταγματάρχην καὶ διοικητὴν τοῦ τάγματος.
Σὺ δέ, συνταγματάρχα Λύκε! ν' ἀποσυρθῆς τῆς ὑπηρεσίας καὶ νὰ ἴσῃ

χάσης! Είργασθης αρκετά και λίαν επιτυχῶς, ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις.

Σοὶ χορηγῶ, ὡς σὺνταξιν, τὸν μισθόν σου διπλάσιον.

Σὲ συγχαίρω καὶ πάλιν καὶ θὰ σ' ἐπισκεφθῶ κατ' οἶκον. Θέλω νὰ ἴδω τὴν σύζυγόν σου καὶ ὅλους τοὺς υἱούς σου.

Τοῦτο καὶ ἐπραξε τότε ὁ μέγας ἐκεῖνος Μονάρχης πρὸς μεγάλην τῆς οἰκογενείας Λύκου καὶ ὄλων τῶν καπεταναίων χαρὰν.

Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν, τὸ 1844, εἰς τῶν υἱῶν τοῦ γέρω-Λύκου, ὁ Μιχαὴλ Λύκος, ὑπηρετῶν ἐν τῷ τακτικῷ στρατῷ, εὐρέθη διοικητῆς λόχου ἐν Καυκάσῳ καὶ φρουράρχος μικροῦ ὀχυρώματος, ὀνομαζομένου Μιχαηλόφσκογιε, ὅτε κατήλθεν ἐκ τῶν ὀρέων τοῦ εἰς τὴν πεδινὴν Τσετονιαὴν ὁ φοβερός Σιαμήλ ἐπὶ κεφαλῆς δέκα χιλιάδων ἰππέων, ἕξ χιλιάδων πεζῶν καὶ μιᾶς πλήρους πυροβολαρχίας.

Στρατὸς τοσοῦτος Κιρκασίων οὐδέποτε εἶχεν εὐρεθῆ συνηγμένος εἰς ἐν σημεῖον ἕως τότε, ἀλλ' οὔτε κατόπιν καθ' ὅλον τὸν ἑξηκονταετῆ ἐκεῖ πόλεμον.

Σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας τοῦ Κιρκασίου Ἰμάμη ἦτο νὰ εἰσελάσῃ εἰς τὴν Καμπαρδὰ καὶ νὰ ἐπαναστατήσῃ τοὺς ὑποταγέντας ἤδη τότε Καμπαρδίνους, ἀποτελοῦντας τὴν πολυαριθμοτέραν καὶ μαχιμωτέραν πασῶν τῶν ἐπὶ τοῦ Καυκάσου φυλῶν.

Ἄν τὸ ἐν συνεννοήσῃ μετὰ τῆς φυλῆς ταύτης σχέδιον τοῦ Σιαμήλ ἐπετύγχανεν, ἤθελον ἀναποφεύκτως ἐξεγερθῆ πᾶσαι αἱ κατακτηθεῖσαι τοῦ Καυκάσου χῶραι καὶ αἱ Ρῶσσοι θὰ ἔχανον τοὺς καρποὺς τεσσαρκονταετοῦς ἤδη τότε δεινοῦ πολέμου καὶ θὰ εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν ἐκ νέου, οὕτως εἰπεῖν, καθυπόταξιν τῶν ἐκεῖ φυλῶν.

Διεσκορπισμένος ὁ ρωσικὸς στρατὸς εἰς διάφορα ἐν τῇ ἀπεράντῳ τοῦ Καυκάσου χῶρα σημεῖα, δὲν ἠδυνήθη κατὰ τὴν αἰφνίδιον τοῦ Σιαμήλ ἐμφάνισιν νὰ συγκεντρωθῆ ἀμέσως εἰς ἀρκούντως ἰσχυρὸν κατ' αὐτοῦ σῶμα.

Ὡς ἐκ τούτου προὔχῳρει ὁ Σιαμήλ ἀνενόχλητος μέχρι τοῦ σημείου, ὅπου εὗρεν ἐνώπιόν του τὸ μικρὸν φρούριον Μιχαηλόφσκογιε μὲ τὴν ἐκ 250 ἀνδρῶν φρουρὰν του, ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Μιχαὴλ Λύκον.

Στρατοπεδεύσας ἐκτὸς βολῆς πυροβόλου ἀπὸ τὸ φρούριον, ἐμήνυσεν ὁ Σιαμήλ τῷ φρουράρχῳ νὰ παραδοθῆ ἀμέσως ἄνευ ἀναβολῆς τινος μεθ' ὅλης τῆς φρουρᾶς.

Εἰς τὸ μήνυμα τοῦτο, ἀπαντήσαντος τοῦ Μιχαὴλ Λύκου διὰ τῶν πυροβόλων, διέταξεν ὁ ἐξοργισθεὶς ἀρχηγὸς τῶν Κιρκασίων γενικὴν κατὰ τοῦ φρουρίου ἔφοδον, ἣτις καὶ ἤρχισεν ἀμέσως προμακτικῆ, λυσσώδους.

Ἐνῶ τὸ πυροβολικὸν τοῦ ἐχθροῦ προσέβαλεν ἀδιακόπως τὰ τείχη, οἱ πεζοὶ Κιρκάσιοι, ἀναρριχώμενοι εἰς διάφορα ἐπὶ τῶν τειχῶν σημεῖα, εἰσεπήδων μανιώδεις ἐντὸς τοῦ φρουρίου καὶ ἐκεῖ ἐφόνευον καὶ ἐφονεύοντο ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Λύκου, τοὺς ὁποίους ἐπολλαπλασίαζεν ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ πανταχοῦ παρουσία τοῦ ἀρχηγοῦ των.

Δύο ἡμερονύκτια διήρκεσεν, ἄνευ ἐλαχίστης διακοπῆς, ἡ τρομερὰ ἐκείνη μάχη.

Τὴν πρωΐαν τῆς τρίτης ἡμέρας ὁ Λύκος, φέρων ἤδη πολλὰς πληγὰς, εἶχε μόνον 98 ἄνδρας καὶ ἐξ αὐτῶν τετραυματισμένους τοὺς πλείστους.

Τότε διαγνοὺς ἀρχὰς ῥηγμάτων ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ προβλέπων τὴν ταχεΐαν, ἀναπόφευκτον καὶ ἀθρόαν τῶν ἐξηγηριωμένων ἐχθρῶν εἰσβολήν, ἔστη καὶ εἶπε πρὸς τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτὸν στρατιώτας :

«Εἶνε ἀδύνατον, ἀδελφοί μου, νὰ ὑπερασπίσωμεν περαιτέρω τὸ φρούριόν μας! τὰ τείχη ἀρχίζουν νὰ κρημνίζωνται καὶ οἱ ἄγριοι ἐχθροὶ θὰ εἰσορμήσωσιν εἰς αὐτὸ μετ' ὀλίγον. — Ἐμείνουμεν ὀλίγοι, εἴμεθα πληγωμένοι σχεδὸν πάντες, ἀπεκάμομεν καὶ δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιστῶμεν. — Ἀλλὰ δὲν ἔπεται βεβαίως ὅτι καὶ θὰ παραδοθῶμεν! . . . Ἡξεύρομεν τί περιμένει τοὺς αἰχμαλώτους τοῦ Σιαμήλ! . . . ὄνειδος καὶ βασανιστήρια θηριώδη! . . . Ἐν τῇ ὑπογείῳ ἀποθήκῃ ἔχομεν μεγάλην ποσότητα πυρίτιδος! Ὄταν εἰσορμήσωσιν οἱ ἐχθροί, ἡμεῖς θ' ἀποσυρθῶμεν μαχόμενοι πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀποθήκης. — Εἷς ἐξ ὑμῶν θὰ κατέλθῃ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὴν διαταγὴν μου, τὴν ὁποῖαν θὰ δώσω ἐκ τῆς ὀπῆς πυροβολῶν τὴν καταλληλοτέραν στιγμὴν διὰ πιστολίου, θὰ θέσῃ πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ θ' ἀποθάνωμεν οὕτως ὅλοι ἐντίμως ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Τσάρου καὶ τῆς ἁγίας Ρωσσίας, καταστρέφοντες χιλιάδας τῶν ἀπίστων ἐχθρῶν μας! . . .

Πολλοὶ τῶν ἀνδρείων στρατιωτῶν προσεφέρθησαν νὰ ἐκτελέσωσι τὴν διαταγὴν τοῦ ἡρωϊκοῦ ἀρχηγοῦ, ἀλλ' οὗτος ἀνέθηκε τὴν ἐκτέλεσιν εἰς ἓνα ἐξ ὄλων—τὸν Ἀρχῆπ Ὀσηποφ—πρῶτον κατὰ τὴν σειρὰν στρατιώτην τοῦ λόχου του.

Ὁ Ἀρχῆπ Ὀσηποφ λοιπὸν ἀπεσύρθη ἀμέσως, καὶ κατελθὼν εἰς τὴν ἀποθήκην κρατῶν ἀνημμένην θρυαλλίδα ἐπερίμενε τὴν διαταγὴν τοῦ λοχαγοῦ.

Μετ' ὀλίγον ἤρχισαν εἰσελαύνοντες διὰ τριῶν συνάμα ῥηγμάτων οἱ ἐχθροὶ καὶ μεθ' ὀρμῆς καὶ ἀγρίων ἀλαλαγμῶν ἐρρίπτοντο κατὰ τῆς δρᾶκος τῶν ἡρωϊκῶν τοῦ Λύκου στρατιωτῶν, οἵτινες ἀμυνόμενοι ὀπισθοχώρουν ἐν ταύτῳ πρὸς τὸν ὑπόγειον τῆς πυρίτιδος ἀποθήκην, ἐφ' ἧς καὶ ἔστησαν περὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν.

Ὅτε δὲ εἶδεν ὁ Λύκος ὅτι εἰσώρμησεν εἰς τὸ φρούριον ἀρκετὸς ἀριθμὸς Κιρκασίων, ἔδωκε διὰ τῆς ὀπῆς τὴν διαταγὴν καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν ἐρείπια μόνον καὶ ἠκρωτηριασμένα πτώματα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ φρουρίου ἐκείντο καὶ ὁ Σιαμὴλ ἀπώλεσεν ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιάδας ἀνδρῶν.

Δύο ἐκ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Λύκου, εὐρεθέντες κατόπιν τετραυματισμένοι μεταξὺ τῶν ἐρειπίων καὶ ἐπιζήσαντες ὡς ἐκ θαύματος, κατέθηκαν τὰ ἐν τῷ φρουρίῳ πρὸ τῆς ἀνατινάξεως διατρέξαντα.

Ἡ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας παρεμπόδισις τῆς πορείας τοῦ ἐχθροῦ, ἔδωκεν τούτοις τοῖς Ρώσσοις καιρὸν νὰ συγκεντρωθῶσιν. Πληροφορηθεὶς ὁ Σιαμὴλ, ἀμέσως μετὰ τὸ ἀπροσδόκητον τρομερὸν συμβάν, ὅτι ὁ στρατηγὸς Φρέηταχ ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ σώματος στρατοῦ σπεύδει πρὸς συνάντησίν του, ἔκρινε καλὸν νὰ μὴ τὸν περιμείνῃ, ἀλλ' ἀπάρας ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔσπευσε νὰ κρυβῆ ἐντὸς τῶν ἀπροσίτων τῆς Μαύρης Τσετονιάς ὀρέων, ἐνθα εἶχε τὴν ἔδραν του.

Ὁμολογήθη τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρὰ πάντων, ὅτι ὁ Μιχαὴλ Λύκος, ἀνατρέψας διὰ τοῦ ἠρωϊκοῦ κατορθώματός του τὰ σχέδια τοῦ Σιαμὴλ, ἀπήλλαξε τὸ Κράτος μεγάλων, ἀνυπολογίστων καὶ ἴσως ἀνεπανορθῶτων ζημιῶν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Νικόλαος, μαθὼν τὸ γεγονὸς, ἐξέδωκεν οὐκ ἄξιον, τὸ ὁποῖον τιμᾶ ὅσον τοὺς ἥρωας ἐκείνους ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας, τόσον καὶ τὸ μεγαλόφρονά ἐκείνον Μονάρχην.

Κατὰ τὸ διάταγμα τοῦτο, ἡ θέσις τοῦ πρώτου κατὰ τὴν σειρὰν στρατιώτου, ἐν τῷ πρώτῳ λόχῳ τοῦ πρώτου τάγματος τοῦ συντάγματος τοῦ πεζικοῦ, τοῦ Τενγηνόκ, θέσις, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ὁ Ἀρχὴπ Ὁσηποφ, μένει διὰ παντὸς κενή.

Κατὰ δὲ τὸ ἑσπερινὸν προσκλητήριον, ὁ λοχίας καλεῖ εἰσέτι, πάντοτε πρῶτον, τὸν Ἀρχὴπ Ὁσηποφ καὶ ὁ κατέχων τὴν δευτέραν ἐν τῷ λόχῳ θέσιν στρατιώτης, ἀπαντᾷ : Ἀπὼν ! α" Ἐπεσεν ὑπὲρ τῆς δόξης τῶν ρωσικῶν ὄπλων, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γενναίου λοχαγοῦ Λύκου.

Τοῦτο τελεῖται κάθε ἑσπέραν καὶ θὰ τελῆται εἰς αἰῶνα τὸν ἀπαντα, ἐνόσω θὰ ὑπάρχη καὶ ἡ Ρωσσία.

Ἐπὶ τοῦ ἠρωϊκοῦ τούτου κατορθώματος ἐγράφη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως Κόμητος Σαλλογούμπ, συγκινητικώτατον ὄραμα, τὸ ὁποῖον παρίστατο ἄλλοτε ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐν Τυφλίδι τῆς Γεωργίας καὶ ἐν ἄλλαις τοῦ Καυκάσου πόλεσιν.

Μετὰ τὰ δύο ταῦτα τῶν Ἑλλήνων κατορθώματα, σᾶς παρακαλῶ νὰ λάβητε ὑπομονὴν ν' ἀκούσητε καὶ δύο ἀνέκδοτα, ἔχοντα κάπως σχέσιν

μέ τ' ἀνωτέρω καὶ ἀφορῶντα εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ρώσσιον ἀλώσειν τῆς Βάρνης καὶ τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην βραχεῖαν διαμονὴν ἐν Ὁδησσῷ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου.

Τὴν εἰδήσειν τῆς ἀλώσεως τῆς Βάρνης, μὴ ὑπαρχόντων τότε τηλεγράφων, ἔφερεν εἰς Βαρσοβίαν πρὸς τὸν Μέγα Δούκα Κωνσταντῖνον, ἀδελφὸν τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, τοποτηρητὴν τῆς Πολωνίας, ἑκτακτὸς ταχυδρόμος.

Ἐπὶ τῇ χαρμυσύνῳ εἰδήσει ὁ Μ. Δούξ ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ χορὸν καὶ διέταξε διὰ τὴν ἐσπέραν γενικὴν τῆς Βαρσοβίας φωταγωγίαν.

Κατὰ τὸν χορὸν, ἀριστοκράτης Πολωνός, ἐχθρικῶς τοῖς Ρώσσοις διακείμενος, ἔλεγεν ἐν ταῖς αἰθούσαις αὐταῖς τοῦ Μεγάλου Δουκὸς ὅτι ἡ εἰδήσειν τῆς ἀλώσεως τῆς Βάρνης δὲν ἦτον ἀκριβὴς καὶ ἡ διαταχθεῖσα ἐπὶ τῇ θῆθεν ἀλώσει ἐορτὴ ἦτο οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἀπάτη ἀναιδῆς.

Τοὺς λόγους τούτους μαθὼν ἀμέσως, τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ὁ Μέγας Δούξ, ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ τὸν ὑβριστὴν κατὰ τρόπον ὅπως ἰδιαιτέρον.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης ἡμέρας, πρὸ τῆς θύρας τοῦ μεγαλοπρεποῦς μεγάρου τοῦ εὐπατρίδου Πολωνοῦ, ἔστη μικρὰ ταχυδρομικὴ ἄμαξα, φέρουσα ἀνώτερον ἀξιωματικὸν καὶ δύο ὑπαξιωματικούς τῆς χωροφυλακῆς.

Ὁ ἀξιωματικὸς πηδῆσας τῆς ἀμάξης καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ μέγαρον, προσεκάλεσε τὸν ἀριστοκράτην, μόλις ἀφυπνιασθέντα νὰ κατέλθῃ ἀμέσως καὶ νὰ λάβῃ θέσιν ἐν τῇ ἀμάξῃ ὅπως κάμη, κατὰ διαταγὴν τοῦ Μεγάλου Δουκὸς, ἕνα λίαν χρήσιμον καὶ ἀρκετὰ μακρυνὸν περίπατον.

Ἡ διαταγὴ ἦν ἐπείγουσα καὶ ὁ κύριος τοῦ μεγάρου, νεκρὸς μᾶλλον ἢ ζῶν, ἐδέησε νὰ ὑπακούσῃ ἀμέσως καὶ νὰ λάβῃ μεταξύ δύο χωροφυλάκων θέσιν ἐν τῇ ἀμάξῃ, ἧτις καὶ ἀνεχώρησεν εὐθὺς.

Οἱ δύο συνοδοὶ χωροφύλακες, ἐκτελοῦντες αὐστηρὰν τοῦ Μεγάλου Δουκὸς διαταγὴν, ἐφέροντο μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ πρὸς τὸν ταξειδιώτην, τῷ ἐπρομήθευον ἄφθονα καὶ ἐκλεκτὰ πάντα τὰ πρὸς τροφήν, ἀλλ' ὡς ἰχθὺς ἄφωνοι οὐδὲν εἰς τὰς ἐρωτήσεις του ἀπήντων, οὔτε εἰς ἄλλον τινὰ ἐσυγχώρουν νὰ τὸν πλησιάσῃ.

Τοιουτοτρόπως, διασχίζων ὁ Πολωνός μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος ἀπεράντους, ἐπὶ πολλὰ ἡμερανύκτια, ἐκτάσεις, ἠγγόει ἀπολύτως ποῦ φέρεται.

Ἐπὶ τέλους, τὴν πρωΐαν τῆς δεκάτης τετάρτης ἡμέρας, ἡ ἄμαξα εἰσῆλθεν εἰς πόλιν παράλιον, καὶ ἔστη πρὸ τῆς θύρας φρουραρχείου.

Ὁ φρούραρχος λαβὼν γνῶσιν τῆς διαταγῆς καὶ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Μεγάλου Δουκὸς, ἐδέχθη ἀμέσως μετὰ πολλῶν τιμῶν τὸν εὐπατρίδην Πο-

λωνόν, τὸν ἐφιλοξένησε μεγαλοπρεπῶς, τῷ προσέφερε πλουσιώτατον φέρεμα καὶ μετὰ μεσημβρίαν τὸν περιήγαγεν ἐφ' ἀμάξης καθ' ὅλην τὴν πόλιν, λέγων αὐτῷ πολλάκις — αὕτη εἶνε ἡ Βάρνα, κύριε — καὶ δεικνύων ὅτι ἡ πόλις, ὡς καὶ τὸ φρούριον κατείχοντο ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ μόνῃ ἡ ρωσικὴ σημαία ἐκυμάτιζε πανταχοῦ.

Τὴν ἑσπέραν, μετὰ λαμπρὸν γεῦμα, ὁ φρούραρχος ἐχορήγησε τῷ ξένῳ του μιᾶς νυκτὸς ἀνάπαισιν καὶ τὴν ἐπιούσαν τὸν ἐξαπέστειλε διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ τρόπου, ὀπίσω εἰς Βαρσοβίαν, ὅπου ἀφέθη ἐντελῶς ἐλεύθερος.

Ἐν Βαρσοβίᾳ ὁ ἀκούσιος περιηγητής, μετὰ τὸ τρομερὸν ἐνὸς περιποῦ μηνὸς ταξείδιον, ἔμεινε κεκλεισμένος ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ὅπως ἀναπαυθῆ καὶ συνέλθῃ.

Ὅταν δὲ ἐπὶ τέλος ἐφάνη, ἐκ νέου ἐν τῇ πόλει, ἐκήρυττεν ἀθρομήτως πανταχοῦ, ὅτι οὐχὶ μόνον τὴν Βάρναν ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν Κωνσταντινούπολιν κατέχει ρωσικὸς στρατός. Σκληρὰ, ἀλλ' εὐφυῆς τιμωρία! . . .

Τὸ δεύτερον ἀνέκδοτον ἀφορᾷ εἰς Ἕλληνα ἐκ Πελοποννήσου, τὸν Γεώργιον Ξενόπουλον.

Ὁ Ἕλλην οὗτος εὕρισκόμενος ἐν Ὀδησσῶ, κατὰ τὴν ἐκατὶ ὀλιγαήμερον διαμονὴν τοῦ Ἀυτοκράτορος Νικολάου, ὑπήγε καὶ ἔστη μετὰ τοῦ πλήθους, ἐνώπιον τοῦ προσωρινοῦ ἀνακτόρου, ὅπως ἴδῃ τὸν λαοφιλεῖ Ἀνακτα.

Ἄνῃρ ἐκτάκτου καλλονῆς, φέρων δὲ καὶ τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα, προσέβηκε τοῦ Μονάρχου τὴν προσοχὴν ὁ Ξενόπουλος καὶ προσεκλήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ἀνάκτορον, ὅπου παρευσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ Ἀυτοκράτορος, ἐγένετο ἀντικείμενον θαυμασμοῦ, διὰ τὸ ἀρρενωπὸν κάλλος καὶ τὴν μεγαλοπρεπῆ του ἀφέλειαν.

Διερμηνευόντων τῶν ἐκ τῆς ἀκολουθίας Ἑλλήνων, Α. Στούρζα καὶ Α. Νέγρη, ὁ Ἀυτοκράτωρ ἀπηύθυνε τῷ Ξενοπούλῳ πολλὰς ἐρωτήσεις, μαθὼν δὲ ὅτι εἶνε πτωχός, καὶ ἦλθεν εἰς Ὀδησσὸν πρὸς ἐντάμωσιν τοῦ ἀδελφοῦ του, καφεπώλου, εἶπε νὰ τὸν ἐρωτήσωσιν, ἂν θελῇ νὰ ὑπάγῃ εἰς Πετρούπολιν, «νὰ τὸν κάμῃ ἄνθρωπον.!»

Εἰς τοῦτο ὁ ὑπερήφανος Μωραΐτης ἀπήντησε λέγων· «Ἄμ' τί, μὴ δὰ εἶμαι ἐγὼ τώρα γαῖδαρος!»

Εἰς δεινὴν εὐρέθησαν τότε θέσιν ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ὁ Στούρζας καὶ ὁ Νέγρης καὶ ἐδίσταζον νὰ τὴν μετχῶσωσι τῷ Ἀυτοκράτορι. Ἄλλ' ὁ ἄξυδερκὴς Νικόλαος ἐννοήσας ὅτι κάτι συνέβη, ἀπήτησε νὰ τῷ μεταφέρωσι κατὰ γράμμα τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἕλληνος.

Λαβῶν δὲ γνῶσιν ταύτης ἐγέλασε καὶ διέταξε νὰ τῷ εἴπωσι ὅτι οὐδὲν δόλως διενοήθη νὰ τὸν προσβάλλῃ καὶ λυπεῖται πολὺ ὅτι παρεξηγήθη ἢ ἐρώτησις ἦν τῷ ἀπέτεινεν.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ὅτι ὁ Ξενόπουλος ἀνεχώρησεν ἐξ Ὁδησσοῦ εἰς Πετρούπολιν ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ κατετάχθη, ὡς ὑπαξιωματικός, ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ φρουρᾷ.

Ἄλλὰ δὲν ἠδυνήθη ὁ ταλαίπωρος ν' ἀνθέξῃ πλέον τῶν δύο ἐτῶν εἰς τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἀπαιτήσεις τῆς ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὴν τραχύτητα τοῦ κλίματος καὶ ἀπέθανε φθισικός.

Τὸ ἐκ τῆς δριμύτητος τοῦ κλίματος τέλος τοῦ ὠραίου Πελοποννησίου μοὶ ἔφερεν εἰς τὴν μνήμην στίχους γραφέντας ἐν λευκώματι Ἑλληνίδων ἐν Πετροπόλει, ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Α. Σούτσου, κατὰ τὴν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐκείνῃ διαμονὴν του.

Τοὺς στίχους τούτους ἀπαγγέλλων ἐνώπιον ὑμῶν, Κυρίαι καὶ Κύριοι, περαίνω δι' αὐτῶν τὴν ὁμιλίαν μου:

Ἐννεάμηνος χειμῶν σου, ὄχθη σκυθρωπὴ τῆς Νέβας,
Μοῦ ἐκράτησε τὸ αἷμα παγωμένον εἰς τὰς φλέβας
Καὶ τοῦ φλογεροῦ σου θεροῦ τὰς ὑστερινὰς ἡμέρας,
Ἑλληνίδας ἀταδέλφας ἀπαντήσας τὸ ἔσπερας
Εἰς τὰς ἄμμους σου ἀνθούσας. — ὦ, ἐρώναξ, τί κρῖμα !
Νὰ μαραίνονται τοιαῦτα ρόδα εἰς τοιοῦτον κλίμα

Η. Γουμαλίκ.

ΠΕΡΙ ΝΟΤΑΡΙΩΝ

Παρὰ τῷ συμβολαιογράφῳ Ἀθηνῶν Β. Λαμπρούλη διεσώθησαν λείψανα ἀρχείων νοταρίων Ἀθηναίων τοῦ XVIII αἰῶνος· μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Β. Λαμπρούλη περιήλθον τῇ κατοχῇ τοῦ συμβολαιογράφου Δ. Βουζίκη, ὅστις τῇ ἀξιεπαίνῳ ἐπεμβάσει καὶ τῇ διαταγῇ τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, παρέδωκέ τινα αὐτῶν, τὰ παλαιότερα, τῇ ἱστορικῇ καὶ ἐθνολογικῇ ἐταιρείᾳ, παρ' ἣ ἤδη ἀπόκεινται. Εἶνε ἐξήκοντα συμβόλαια συνταχθέντα ἐν ἔτεσι 1749—1764 ὑπὸ τῶν νοταρίων Παλαιολόγου Βουρδούχα, Νικολάου Μπενιζέλου καὶ Νικολάου Χειλά.

Ὁ θεσμὸς τῶν νοταρίων ἀνάγεται εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμὸν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἡ θέσις καὶ ἡ σχέσις αὐτῶν ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ πολιτείᾳ κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας μετὰ τὴν φραγκοκρατίαν καὶ τὴν πτώσιν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους θὰ ἦτο πῶς ἀξία μελέτης παρὰ τοῖς περὶ τὴν ἱστο-
τομοε ια'. Ἀπρίλιος.